

ISSN: NWSA-Qualitative Studies
ISSN: 1306-3111/1308-724X
NWSA ID: 2014.9.4.E0021

Status : Original Study
Received: April 2014
Accepted: October 2014

E-Journal of New World Sciences Academy

Çiğdem Kan

Fırat University, ckan@windowslive.com, Elazığ-Turkey

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.4.E0021>

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLETİŞİM SORUNLARI KONUSUNDA
KENDİLERİNİ DEĞERLENDİRMELERİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim sorunlarını belirlemektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, 2013-2014 öğretim yılı bahar yarıyılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında öğrenim gören 119 öğretmen adayının görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada, açık uçlu soruların yer aldığı bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının kendilerinden kaynaklanan sorunlar arasında; sözlü ifadelerde güçlük çekme, anlaşılma ya da yanlış anlaşılma ve beden dilini iyi kullanamama; karşı taraftan kaynaklanan sorunlar arasında ise; dinlememe, beden dilini iyi kullanamama ve saygısızlık sayılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, İletişim, İletişimin Engelleri, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Demokrasi

**PROSPECTIVE SOCIAL STUDIES TEACHERS' SELF EVALUATION ON THE ISSUE OF
COMMUNICATION PROBLEMS**

ABSTRACT

The purpose of this research is to identify the communication problems of prospective social studies teachers. Opinions of 119 prospective teachers enrolled at the Fırat University Faculty of Education Program of Social studies Education in the spring semester of 2013-2014 academic year were asked within the research in which the qualitative research method was applied. A data collection tool composed of open ended questions was used in the research. Data was analyzed through use of content analysis. According to the research findings, among the problems arising from the prospective teachers themselves; having difficulty in verbal expressions, being not understood or misunderstanding and being unable to make good use of body language; and among the problems arising from the other party were not listening, being unable to make good use of body language and disrespect were listed.

Keywords: Social Studies, Communication, Communication Obstacles, Prospective Social Studies Teachers, Democracy

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Sağlıklı toplumlar, birbirleriyle iletişim kurabilen insanlardan oluşur. İletişim kuramama veya kendini ifade edememe, bireysel ve toplumsal problemlere neden olur. Toplumda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerinden birisi de sağlıklı iletişim kuramamaktan ileri gelir. Demokrasiyi benimsemiş toplumların özelliklerinden birisi de, bireylerin taleplerini birbirlerine ve yönetime iletebilmeleri yani iyi iletişim kurmalarından geçer. Öncelikle iletişim nedir? Sorusuna cevap verecek olursak; İletişim, insanların birbirlerine duygu, düşünce ve fikirlerini aktarabilmeleridir. İletişimle ilgili literatürde geçen kavramlardan bazıları şu şekilde açıklanmaktadır;

Güzel konuşma; "yerine, zamanına, kişisine uygun olarak yapılan konuşmadır". İyi bir konuşmanın özellikleri şu şekilde sıralanabilir: İyi bir konuşma, bilgiye dayanmalıdır; kullanılan dil kural ve yapı olarak doğru kullanılmalıdır; amaçlı olmalıdır; ilginç olmalıdır; konuşmacının kişiliği ile bütünleşmelidir; hedef kitlenin özelliklerini dikkate almalıdır; sağlam bir konuşma yöntemine sahip olmalıdır; ilgi çekici olmalıdır; beden dili doğru kullanılmalıdır; canlı bir dil ve doğru üslup gerektirir [20].

Güzel konuşma kadar etkili olan diğer bir kavram ise, sözsüz iletişimdir. "Sözsüz iletişim; duyguları ve düşünceleri ifade etmede başvurulan, konuşulan ve yazılan kelimelerin dışında kalan tüm vücut hareketlerini, susma eylemini ve sesin tonu, tınısı, hızı vb. vokal temelli özellikleri, seçilen aksesuarları ve bunların model ve renklerini, mekân kullanış ve kişiler arası ilişkilerde iletişim partnerleri ile arada tutulan mesafeye ilişkin tüm uygulamaları, fiziksel özelliklerden, müzik, renk ve konuların duygular üzerindeki etkilerini, zamanı kullanış ve algılayış biçimlerinden, dokunarak kullanılan iletişime kadar geniş bir yelpazedeki insan eylemlerini içeren, birçok alt dalı olan ve disiplinler arası incelenmesi gereken bir iletişim biçimidir" [5].

Sözlü veya sözsüz iletişimde kaynak tarafından gönderilen mesaj alıcı tarafından nasıl algılanmaktadır? Kişilerarası iletişim sürecinde kaynağın mesajı tam ve doğru bir şekilde kodlayarak göndermesi ile alıcının mesajı tam ve doğru bir şekilde alması bazı engellerin aşılmasına bağlıdır. Her insan iletişim kurarken, karşısındakinin algılarını, deneyimlerini ihmal ederek kendine göre mesajı oluşturduğundan anlaşmazlıkların olması kaçınılmaz bir süreçtir [9].

Kişilerarası ilişkilerde "sen dili", yerine "ben dili" kullanılmalı yani karşı tarafı suçlama yerine kendi duygularını ifade etme daha olumlu bir etki oluşturur. Olumlu veya olumsuz iletişim olarak da tanımlanabilen bu kavramlar şu şekilde açıklanabilir; Olumsuz iletişim; mesajı alan kişi olumsuz olarak etkileniyorsa ve alıcının ne demek istediğini tam olarak anlamıyorsa olumsuz iletişim söz konusudur. Karşı tarafı daha çok suçlamaya veya aşağılamaya yönelik bu iletişim tarzında, "sen dili" kullanılır. Olumlu iletişim; mesajı veren alıcının kişiliğine yönelik bir şey söylemeden kendi duygularını ifade edebiliyorsa "ben dilini" kullanıyor demektir [1].

Örneğin; "Her zaman geç kalırsın" (sen dili).

"Geç geldiğinde endişeleniyorum" (ben dili).

Daha sağlıklı toplumsal ilişkiler için daha bilinçli bir iletişim sürecinin hayata geçirilmesi kaçınılmazdır. Yapılan araştırmalar, olumlu iletişim konusunda bazı eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Fidan ve Küçükali (2014), tarafından ilköğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin iletişim becerileri ile örgütsel değerler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Bu amaçla Erzincan ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan 210 ilkokul 252 ortaokul öğretmenleriyle

çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre ilköğretim kurumlarında yöneticilerin iletişim becerileri ile kurumların örgütsel değerleri arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Meslek liselerindeki yöneticiler ve öğretmenler arasındaki iletişim sorunlarını belirlemek için bir araştırma yapılmıştır. Bu amaçla, 2008-2009 öğretim yılında Bolu ili merkez ilçede bulunan 218 yönetici ve öğretmene anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre yöneticiler öğretmenlerle iletişim sürecinde kendilerini yeterli görürken, öğretmenler yöneticileri orta düzeyde yeterli görmüşlerdir. Cinsiyet ve kıdem değişkenlerine göre öğretmen ve yöneticiler arasında fark bulunmamıştır [15].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Eğitimin temel amaçlarından birisi de, kendisini ifade edebilen sağlıklı fertleri topluma kazandırmaktır. Bu konuda öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır.

Literatürde, iletişim becerileri kazandırma konusunda deneysel çalışmalara ve ankete dayalı çalışmalara ağırlık verildiği nitel araştırma türünde çalışmalara çok az rastlandığı görülmüştür. Bu araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının kendilerinden veya karşı taraftan kaynaklanan iletişim sorunları ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Öğretmen adayları tarafından sorun olarak açıklanan her bir madde, başlı başına sosyal bilimciler ve eğitim bilimciler tarafından farklı açılardan araştırılabilecek niteliktedir. Eğitimde iletişimin önemi göz önüne alındığında elde edilen bulguların, ilgili alana ve akademisyenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. İLETİŞİMİN ENGELLERİ (COMMUNICATION OBSTACLES)

Sağlıklı iletişimin kurmanın bazı engelleri vardır. İletişimin engelleri, iletişim kurmayı engelleyen her şey olarak tanımlanabilir. Bu engellerin nedenleri çok farklı olabilir. Bunlar arasında, küreselleşme ile birlikte yaşanan toplumsal çözülme süreci, bireylerin önyargıları, duygu ve düşünceleri, teknik ve dil engeli ile diğer engeller sayılabilir.

Sanayi, endüstri ve enformatik devrimlerle birlikte toplumsal ilişkilerde de önemli değişimler olmuştur. Değişim süreci, birçok kişinin insanlar arası ilişkilerinde yalnızlaşmağa götürmüştür. Bireyin fizyolojik ihtiyaçları alanında ortaya çıkan iyileşmelere rağmen, ruhsal ve kişiler arası ilişkiler konusunda sürekli kötüye giden bir süreç yaşanmaktadır. Bu konuda uzun süreli çözümler de üretilmemiştir. Türkiye gibi ülkeler, hem sürecin sonuçlarını yeterince değerlendirememiş hem de kurumsal önlemleri hayata yeterince geçirememiştir. Bu nedenle toplumsal ilişkiler daha hızlı bir şekilde çözülmektedir [19].

Öncelikle, iletişimdeki engeller denilince ne anlaşılmalıdır? Kişilerarası iletişimdeki engeller, kişilerin kendi aralarında doğru iletişimi engelleyen her şey anlaşılabilir. Örneğin, mesajı alan kişinin, kendisi ile ilgili düşünceleri olumsuzsa aldığı her mesajı olumsuzla dönüştürecektir. Yine alıcı kaynakla ilgili olumsuz bir düşünceye sahipse aldığı her mesajı olumsuz olarak değerlendirecektir. Bunlar iletişim için önemli engellerdir. Ayrıca kaynak ve alıcının değer yargılarının, kültürlerinin farklı olması kaynağın ilettiği mesajın karşı taraftan farklı algılanmasının nedenlerindedir [9].

İletişimin başlıca engelleri: ön yargı/kalıp yargı, tek tipleştirme/stereotipleştirme (kişileri eğitimleri, cinsiyet, yaş veya meslek olarak tek tip haline getirme ve üyeleri bu grupların genel özellikleri ile tanımadır), dilsiz bilgilenme ve halo etkisi (Bir

kişinin dış görüntüsü, fiziksel özellikleri dilsiz bilgilenmeyi oluştururken; halo etkisi: ilk anda oluşan bu izlenimin sonraki süreçte devam etmesine denir.), varsayılan kişilik teorisi (Kişinin zihninde yer alan şemaların kullanılmasıyla bir kalıbın içine yerleştirilmesinden oluşmaktadır. Örneğin bir kişinin iyi veya kötü olarak bilinen bir özelliğe sahip olması diğer özelliklerinin de iyi ve kötü şemalarının içinde değerlendirilmesidir) [9].

İletişimin bozucu engelleri üç grup altında incelenebilir;

- Teknik engeller; Mesajın zamanında iletilmemesidir.
- Dil engelleri; seçilen sözcük ve kullanılan sözcüklerin anlamlarıyla ilgili engeller olarak ortaya çıkmaktadırlar.
- Psikolojik engeller; dinlememe vs. gibi engellerdir [3].

İletişimin diğer engelleri arasında şunlar sayılabilir; özellik atfetme (Kişinin bir iki özelliğinden yola çıkılarak diğer özelliklerinin tahmin edilmesi olarak tanımlanmaktadır), kehanet teorisi (Kişinin kendi özelliklerinden yola çıkarak bir inanış yaratması ve buna gerçekmiş gibi bağlanmaları ve bu gerçek varmış gibi davranışlar sergilemeleridir), kalıplaşmış düşünce; (Kişilerin yapmalısın, gelmelisin şeklinde belirli ve kesin ifadelere sahip olmalarıdır. Diğer kişilerin kendi koydukları kurallara göre hareket etmelerini bekler. Bu yapılmadığında ise hayal kırıklığı yaşarlar), suçlamak, zihin okuma (Kişilerin sözlü ve sözsüz mesajlar doğrultusunda birbirlerinin zihinlerini okumaları), filtreleme (Bir olayın sadece belli bir yönünü görme diğer taraflarını görmeme olarak tanımlanabilir), değiştirme çabası, kutuplarda düşünmek (Olay veya durumları iyi, kötü gibi belli kutuplarda düşünmek olarak tanımlanabilir), açılı sadakati (Kişinin sadece kendi doğrularının tek doğru olarak algılaması olarak tanımlanabilir), kişiselleştirme (Kişinin çevresindeki her şeyden kendisi ile ilgili bir anlam çıkarmasına bağlıdır), etiketleme (Kişileri belirli bir kategori içinde değerlendirmektir), dilde belirsizlik (Kelimelerin söyleniş tarzı ve vurgulamalarına dikkat edilmediğinde yanlış anlamalara neden olunabilir), örtülü anlamlar (Sözcüklerin doğru kullanılmaması sonucunda alıcının kaynağın ilettiği mesajı doğru algılamamasıdır), savunuculuk (Kişinin daha çok kendini savunma çabası içinde olmasıdır) [2011].

İyi dinlemeyi engelleyen faktörler şunlardır; konuyu ilginç bulmamak, konuşanda kusur bulmaya çalışmak, konuşmadaki bazı noktalara aşırı duyarlılık göstermek, sahte dikkat, dikkatin kopmasına neden olmak ya da aldırılmamak, düşünce hızından gereğince yararlanmamak [7].

Karşılıklı iletişimi, fiziksel ve psikolojik olan her şey etkileyebilir aslında. Bu engellerle baş etmede, bilinçli bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Eğitimle bu engellerin üstesinden kısmen de olsa gelinebilir. Bu konuda yapılan araştırmalardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

4. İLETİŞİM KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR (RESEARCH ABOUT COMMUNICATION)

İletişimin engellerine yukarıda değinildi. İletişimin engellerine çözüm bulmada eğitim ne kadar etkilidir? Araştırmalar, belli bir eğitim programının alınmasının iletişimi olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalardan bazıları şunlardır;

İletişim becerileri eğitiminin, üniversite öğrencilerinin kendini ayarlama ve iyimserlik düzeylerine etkisini incelemek üzere bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada, Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğrenim gören ve İnsan İlişkileri ve İletişim dersini alan iyimserlik ve kendini ayarlama düzeyi düşük 20 öğrenci araştırmanın örneğini

oluşturmuştur. Deneysel olan bu çalışmada 10 oturumluk iletişim beceri eğitimi programı hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda, iletişim becerileri eğitimine katılan öğrencilerin iyimserlik ve kendini ayarlama düzeylerinin önemli düzeyde yükseldiği görülmüştür [14].

Yetişkinlere yönelik 12 saatlik beceri eğitimi vermek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırma farklı bankalarda çalışan 16 kişi üzerinde yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, verilen eğitimin bireylerin iletişim becerilerini değerlendirme düzeylerinde artış sağladığı görülmüştür [13].

İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin, öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Bu amaçla, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 64 öğrenciyle deneysel bir çalışma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, 12 haftalık İnsan İlişkileri ve iletişim dersi alan öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerinin, bu dersi almayan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür [11].

Gazi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının, iletişim beceri düzeylerinin akademik başarılarına etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gazi Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 357 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre, bağımsız değişkenlerden olan sosyo-ekonomik düzey ve bölüm ile iletişim becerileri arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Buna karşılık cinsiyet, öğrenme biçimi (Birinci öğretim, ikinci öğretim) ve akademik başarı düzey değişkeni ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Buna göre kadın öğretmen adaylarının iletişim becerisi, erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek bulunmuş; akademik başarı düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının, iletişim becerilerinin daha iyi olduğu; ayrıca, birinci öğretimde okuyanların iletişim becerileri puanları daha yüksek bulunmuştur [17].

Başkent Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu 1. Sınıf öğrencilerinin, ortak dersi olan Temel İletişim Becerileri Dersinin öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirme düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Başkent Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulunun farklı programlarında okuyan 245 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, temel iletişim becerileri eğitiminin öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeye olumlu katkılar sağladığı görülmüştür [4].

Almanya'da yapılan bir araştırmada, 3. sınıfta okuyan tıp öğrencilerinin teknik ve duygusal yönleriyle iletişim becerilerinde bir farklılaşmanın olup olmadığına bakılmıştır. Örneklem olarak seçilen 32 öğrenciye bir iletişim kursu verilmiştir. Araştırma sonucunda, özellikle kadın tıp öğrencilerinin iletişim becerilerinde gelişme olmuştur. Bu bulgulardan hareketle, iletişimin teknik yönlerinin duygusal yönlerine göre daha rahat öğrenileceği sonucuna ulaşılmıştır [18].

Danimarka'da yapılan bir araştırmada, ortopedik cerrahi bölümünde çalışan bütün personele, hasta merkezli ve meslektaşlarla iletişim konusunda eğitim verilmiştir. Bu kapsamda kurstan önce, hemen kurs sonunda ve kurstan 6 ay sonra olmak üzere üç defa anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, kurs sonunda 150 personelin hasta merkezli ve meslektaşlarla iletişim konusunda öz yeterliklerinde artış olmuştur. Altı ay sonra da, aynı etkinin devam ettiği görülmüştür [16].

Yukarıdaki araştırma bulguları, iletişim becerileri konusunda verilen eğitimin, öğrencilerin iyimserlik ve kendini ayarlama düzeylerini önemli düzeyde yükselttiğini; iletişim becerilerini

değerlendirme düzeylerinde artış sağladığını; çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerinin yükselttiğini; iletişim becerilerini geliştirmeye olumlu katkılar sağladığı; iletişimin teknik yönlerinin duygusal yönlerine göre daha rahat öğrenileceği; iletişim konusunda öz yeterliklerde artış olduğu şeklindedir.

4. YÖNTEM (METHOD)

4.1. Araştırmanın Örnekleme (The Sample of Research)

Araştırmada, nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. "Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir yada daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir" [21].

Araştırmanın amacına uygun olarak, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği üçüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, İnsan İlişkileri ve İletişim dersini yeni almış ve iletişimle ilgili sorunlarını kavramsal çerçeveye uygun olarak daha iyi tanımlayabilecek bireylerden oluşmasına özen gösterilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretim durumlarına (normal öğretim, ikinci öğretim) göre yapılan sınıflandırma aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre yapılan sınıflandırılma

(Table 1. Classification of teacher candidates by gender)

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	52	44
Erkek	67	56
Toplam	119	100

Tablo 1'de erkek öğretmen adayları (67) kadın öğretmen adaylarına (52) göre daha fazladır.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının öğretim durumlarına göre yapılan sınıflandırılma

(Table 2. Classification of teacher candidates by education)

Öğretim	Sayı	Yüzde
Normal öğretim	61	51
İkinci öğretim	58	49
Toplam	119	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi normal öğretim gören (51) öğretmen adaylarının sayısı, ikinci öğretim gören (49) öğretmen adaylarına göre daha fazladır.

4.1. Veri Toplama Aracı (Data Collection Tool)

Araştırmada, öğretmen adaylarının iletişim problemlerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Literatür taraması sonucunda öğretmen adaylarına sorulacak sorular belirlenmiştir. Bu sorulardan oluşan veri toplama aracı, pilot çalışma için 10 öğretmen adayına verilerek soruları aynı şekilde anlayıp anlamadıkları kontrol edilirken, iki uzmanında görüşüne başvurularak ayrıntılı bir araştırma yapmak için açık uçlu sorulara yer verilmesinin daha uygun olacağına karar verilmiştir.

Öğretmen adaylarına, iletişim konusunda kendinizden kaynaklanan sorunlar nelerdir? ve iletişim konusunda karşı taraftan kaynaklanan sorunlar nelerdir? şeklinde iki soru sorularak görüşlerini yazmaları istenmiştir.

Bu amaçla, araştırmaya katılan 119 öğretmen adayına araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracı verilmiştir. Cevapların benzer şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek amacıyla bir uzmandan yardım alınarak içerik analizi yapılmış ve araştırmacı ile diğer uzmanın değerlendirmeleri arasında %85'lik korelasyonla güvenilirlik sağlanmıştır. Farklı ve benzer cümleler ve kelimeler belli kategoriler altında toplanarak kaç defa tekrarlandığını belirlemek için frekanslarına bakılmıştır.

4.2. Verilerin Değerlendirilmesi (Evaluation of Data)

Araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde, özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir" [21].

Öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan kelime, kavram ve cümle bileşimleri bir içerik birimi olarak çalışılmıştır. Benzer ve farklı olan cevaplar belirlenerek daha sonra frekanslarına göre bir değerlendirme yapılmıştır.

5. BULGULAR (FINDINGS)

Bu bölümde, öğretmen adaylarının iletişim problemlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının iletişim problemleri, kendilerinden ve karşı taraftan kaynaklanana problemler olarak iki kategori altında incelenmiştir. Tablo 3'de öğretmen adaylarının iletişim konusunda kendilerinden kaynaklanan problemlerle ilgili verdikleri cevapların sayı ve yüzdeleri yer almaktadır.

- **Öğretmen adaylarının görüşlerine göre, iletişim konusunda kendilerinden kaynaklanan problemlerle ilgili bulgu (Findings from the self communication problems, from the point of view of the teacher candidates);**

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının görüşlerine göre; iletişim konusunda kendilerinden kaynaklanan problemlerle ilgili ifadelerinin yoğunluğu şu şekildedir; sözlü ifadelerde güçlük çekme olarak düşüncelerini belirtenler 35 ifade (%16.4) ile birinci sırada; anlaşılmama yada yanlış anlaşılma şeklinde düşüncelerini belirtenler 25 ifade (%11.7) ile ikinci sırada ve beden dilini iyi kullanamama olarak düşüncelerini belirtenler 21 ifade (%9.9) ile üçüncü sırada yoğun olarak yer almıştır. Öğretmen adaylarının, üniversite düzeyinde eğitim alırken, sözlü ifadelerde güçlük çekmeleri tarzındaki ifadelerinin ilk sıralarda yoğun olarak yer alması dikkat çekicidir.

Öğretmen adaylarının bu konudaki düşünceleri, veri toplama aracının numarasına göre şu şekildedir;

- 5."Karşıdaki kişiyi anlamamam, dikkatli bir şekilde dinlememem, karşıdaki kişinin söylediklerini önemsiz bulmam.....karşıdaki kişiye karşı önyargılarımla genel olarak karşılaştığım temel problemlerdir.
- 13."Çevremizdeki insanlarla iletişim kurarken, yaşamış olduğumuz temel problemlerin başında güven duygusunun eksikliği gelmektedir".
- 24."Yaşadığımız temel problemler karşıdaki insanın tepkilerini bilmemek".

Tablo 3. Öğretmen adaylarının İletişim konusunda kendilerinden kaynaklanan problemlerle ilgili sayı ve yüzdeler
(Table 3. Numbers and percentages of the teacher candidates regarding self communication problems)

İfade	Sayı	Yüzde
Sözlü ifadelerde güçlük çekme	35	16.4
Anlaşılmama yada yanlış anlaşılma	25	11.7
Beden dilini iyi kullanamama	21	9.9
Kültür farklılığı	19	8.9
Özgüven eksikliği	17	8.0
Karşı tarafa güvenememe	12	5.6
Empati kuramama	12	5.6
O anki ruh halinin etkili olması	8	3.8
Önyargılar	8	3.8
Cinsiyet farklılığı	6	2.8
Dinlememe	6	2.8
Somut konuşamama	5	2.4
Statü olarak yüksek kişilerle iletişimde sorun yaşama	4	1.9
Ben dilini kullanamama	4	1.9
Karşıdakini tanımama ve tepkisini bilememe	4	1.9
Sağlık sorunları	3	1.4
Karşı tarafı anlamama	3	1.4
Ses tonunu ayarlayamama	3	1.4
İçine kapanık olma	3	1.4
Bir iki kişiye aşırı önem verme, diğerlerini arka plana atma	2	0.9
Yaş farklılığı	2	0.9
Saldırgan-savunucu tutum sergileme	2	0.9
Hızlı konuşma	2	0.9
Kendini fazla açma yada teşhircilik	2	0.9
Sosyal medyaya bağlılık	1	0.5
İlişkilerin çıkara dayalı olması	1	0.5
Kendini açmada geçmiş türü kullanma (geçmişten bahsetme)	1	0.5
Konuşulacak konunun olmaması	1	0.5
Baskıcı ve tutucu bir aileden gelme	1	0.5
Toplam	213	100

- 29."Sözcük dağarcığım dar olduğundan tam olarak kendimi ifade edemiyorum".
- 30."Kültürel farklılıklardan dolayı iletişimde yaşanan kopukluklar".
- 32."İlişkilerin çıkar ve menfaate dayalı olması".
- 33."Kendimizi rahatça ifade edemememiz".
- 34."Beden dilini az kullandığımız için karşıdakine kendimizi ifade etmede yetersiz kalıyoruz".
- 35."Düşüncelerin uyuşmamasından dolayı, problem yaşanmaktadır".
- 37."Karşımdakini anlayamıyorum".
- 40."Duygularımızı açıkça ifade etmekte zorluk çekmemiz".
- 40."Beden dilimizin yanlış anlaşılması, tam olarak kendimizi anlatamama".
- 44."Biraz hızlı konuşurum, karşımdaki biraz zor anlar, dilde problemim var... Konuşan kişinin anlattıkları hakkında yorum yapmayı sevmediğim için dinlemiyor gibi görüldüğümü söylerler".
- 46."Çevremdeki insanlarla iletişim kurarken en sık karşılaştığım sorun kendimi ifade edemememdir".
- 51."Ben dilini yeterince kullanmıyoruz.....karşımdaki insanla empati kuramıyoruz...Güvengen davranışlarda bulunmamamız, bizi iletişim kurmakta zorlayabilir".
- 52."Söyleyeceklerimi bazen "tam ve tek mesaj" ile ifade edememek".

- 54."Kendimizi iyi ifade edememe".
- 55."Bir topluma girdiğimde çekingenlik ve utangaçlık hissine kapılıyorum".
- 60."Dinlememe, seçerek dinleme, görünüşte dinleme, tuzak kurucu dinleme gibi nedenlerden dolayı iletişim problemleri yaşayabiliyoruz".
- 84."Biraz fazla konuşurum. Buda karşımdaki kişiyi sıkabilmektedir".
- 110."Duygu ve düşüncelerimi rahat ve özgür bir şekilde ifade edememdir.....iletişim kurarken karşılıklı olarak birbirimizi dinleme ve anlama sorunu yaşamamızdır".
- 112."Ben dilini kullanmayışımız... Yüz ifadesini ayarlayamayışımız, kendimize güvenimizin olmaması".
- 117."Tam olarak kendimizi ifade edememe".
- 119."Anlamıyorum yada anlaşılıyorum".

• **Öğretmen adaylarının görüşlerine göre, iletişim konusunda karşı taraftan kaynaklanan problemlerle ilgili bulgu (Findings from the external communication problems from counter parts, from the point of view of the teacher candidates);**

Tablo 4'de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının görüşlerine göre; iletişim konusunda karşı taraftan kaynaklanan problemlerle ilgili ifadelerinin yoğunluğu sırasıyla şu şekildedir; dinlememe 24 ifade (%11) ile birinci sırada yer alırken; beden dilini iyi kullanamama 22 ifade (%10) ile ikinci sırada ve saygısızlık 21 ifade (%9.8) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Öğretmen adayları, ikinci sırada kendilerinden üçüncü sırada karşı taraftan kaynaklanan bir problem olarak "beden dilini iyi kullanamama" konusu üzerinde yoğun olarak durmaları oldukça ilginçtir. İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin açıklanan diğer maddelerde olduğu gibi, beden dilini kullanma konusunda da farkındalık oluşturması açısından önemlidir.

Ayrıca, öğretmen adaylarının karşı taraftan kaynaklanan problemler arasında en yoğun olarak ilk sırada açıkladıkları "dinlememe" ve üçüncü sırada "saygısızlık" olarak belirttikleri ifadeler oldukça ilginçtir. Toplumda, üst düzeyde eğitim alan ve belli bir yaşta olan gençlerde, bu tür iletişim problemlerinin yaşanması anlamlı ve yeni araştırmalara kaynaklık edebilecek önemdedir.

- 43."İfadelerin, konuşmaların açık ve net olmaması ve konuşma bozukluklarından kaynaklanan faktörler".
- 54."Karşıdaki kişinin önyargılı olması".
- 62."Ses tonunun yüksekliği".
- 65."Birşeyler anlatırken, gözlerini benden kaçırdığını görünce önemsenmediğimi düşünüyorum".
- 71."Kültür farklılıkları da, iletişimde problemlere neden olmaktadır".
- 73."Önyargılı tavırlar, amaçsızca konuşmalar benim karşılaştığım problemler arasındadır".
- 80."Karşıdaki kişinin empatik yaklaşmaması".
- 91."Kişilerin farklı algı durumları, yaşantılarından dolayı birçok sorun oluyor".
- 93."El kol hareketlerinin, konuşulanlarla tutarsız olması".
- 99."Açık, anlaşılır ifadeler kullanılmaması".
- 98."Karşıdaki kişinin sözümü sürekli bölmesi".
- 99."Karşımdaki kişinin, sadece kendi düşüncelerini bize empoze etmeye çalışması".

- 109."Kalıplaşmış düşüncelere saplanmış insanların kendi doğrularından başka düşünce yokmuş gibi davranması".
- 114."Ses tonunu iyi ayarlayamama".

Tablo 4. Öğretmen adaylarının iletişim konusunda karşı taraftan kaynaklanan problemlerle ilgili sayı ve yüzdeler
(Table 4. Numbers and percentages of the teacher candidates encountering external communication problems from the counter parts)

İfade	Sayı	Yüzde
Dinlememe	24	11
Beden dilini iyi kullanamama	22	10
Saygısızlık	21	9.8
Empati kuramama	13	6.1
Saldırgan ve nevroitik kişilikler	11	5.1
Duygu, düşünce ve görüş olarak bizden farklı olması	9	4.2
Ben merkezcilik	9	4.2
Baskıcı ve otoriter bir tutum	9	4.2
Güvensizlik	8	3.7
Sorgulayıcı olma	8	3.7
Önyargılar	6	2.8
Somut konuşmama	6	2.8
Maske takma	6	2.8
Çok konuşma	6	2.8
Sen dili kullanma	6	2.8
Çok yüksek ses tonu	5	2.3
Türkçeyi iyi kullanmama	5	2.3
İletişime kapalı olma	4	1.9
Statü	3	1.4
Öğüt verme	3	1.4
İlgisiz ve kayıtsız kalma	3	1.4
Karşıdaki kendini üstün görmesi	3	1.4
Fiziksel rahatsızlık	3	1.4
Gelişigüzel konuşmalar	3	1.4
Çıkarlar	3	1.4
Teknolojiyi fazla kullanma	2	0.9
Eleştirel bakış	2	0.9
Geçmiş konuşma	2	0.9
Meraklı olma	1	0.5
Üçüncü şahsı ret etme	1	0.5
Yaş farkı	1	0.5
Sürekli savunucu yada ret edici tutum	1	0.5
Konuşma becerisinden yoksun olma	1	0.5
Genelleme yapma	1	0.5
Dürüst olmama	1	0.5
Psikolojik sorunlarının olması	1	0.5
Konuşmaların tartışmaya dönüşmesi	1	0.5
Kendini açmama	1	0.5
Toplam	215	100

6. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Öğretmen adaylarının iletişim konusunda kendilerinden ve karşı taraftan kaynaklanan problemlerle ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulguları, aşağıdaki araştırma bulguları desteklemektedir;

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının yaşadıkları iletişim sorunlarını Gazi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamlarına uyum durumlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırma bulguları desteklemektedir. Yapılan çalışmada, öğrencilerin sosyal açıdan toplumun öğrenciye bakış açısı ve arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşadıkları, kültürel açıdan ise çevredeki insanların değer

yargıları, arkadaşlarının olaylar karşısındaki tutum ve davranışları konularında uyum sorunu yaşadıkları saptanmıştır [6].

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının yaşadıkları iletişim problemlerini ayrıntılı bir şekilde tanımlamaları Karahan (2005) ve Babaoğlu ve Çakan (2005) tarafından yapılan araştırma bulgularını desteklemektedir. Üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen, "iletişim ve çatışma çözme beceri eğitim programının" üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeyi üzerindeki etkililiğinin incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, iletişim ve çatışma çözme beceri eğitim programının öğrencilerin güvengenlik düzeylerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür [10].

İlköğretim okulu müdürlerinin insan ilişkileri, kavramsal ve teknik yeterliliklerine ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Bolu, Düzce, Batman, Bingöl, Ordu, Ankara illerinde yapılan araştırmada 940 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre, genç, kıdemi düşük ve öğrenim düzeyi yüksek öğretmenler, müdürlerini daha yetersiz bulmuşlardır [2].

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının sözel ağırlıklı bir bölümde eğitim görüp iletişim problemleri yaşamaları; Kayabaşı ve Akcengiz (2014) tarafından yapılan araştırma bulgularını desteklemektedir.

Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının zihinsel, duyuşsal ve davranışsal iletişim becerileri ile cinsiyetleri, öğrenim türleri (birinci, ikinci), ailelerin tutumları, yaşadıkları yer ile derslerin sayısal yada sözel olmaları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir [12].

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS)

Öğretmen adaylarının, iletişim konusunda kendilerinden ve karşı taraftan kaynaklanan problemlerle ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerine göre, kendilerinden kaynaklanan sorunlar arasında sözlü ifadelerde güçlük çekme, anlaşılma ya da yanlış anlaşılma ve beden dilini iyi kullanamama sayılırken; karşı taraftan kaynaklanan sorunlar arasında ise; dinlememe, beden dilini iyi kullanamama ve saygısızlık sayılmıştır.

- Öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarında insan ilişkileri ve iletişim dersi yaratıcı drama tekniği ile uygulamalı olarak verilmelidir.
- Öğretmen adaylarının, daha iyi iletişim kurabilmeleri için sosyal etkinlikler düzenlenmeli ve üniversiteler bu etkinliklere daha fazla ağırlık vermelidir.
- Ders programlarına beden dilini kullanma konusunda beceri eğitimi eklenmelidir.
- Takım ve grup çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmelidir.
- İletişim ve çatışma çözmeye yönelik beceri eğitim programları desteklenmelidir.
- Toplumun daha geniş kesimlerine hitap edecek düzeyde akademik bilgilendirmeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Arslanoğlu, İ., (2013). Sağlıklı İnsan İlişkileri ve Etkili İletişim. Ankara: Pegem A Akademi.
2. Babaoğlu, E. ve Çakan, M., (2005). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Değerlendirilmesi: Müdürlerin İnsan İlişkileri, Kavramsal ve Teknik Yeterliklerine İlişkin Bir Araştırma. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Cilt:1, Sayı:10, ss:19-39.
3. Çağlar, İ. ve Kılıç, S., (2011). Eğitim Fakülteleri İçin Genel İletişim. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
4. Demirel, Y. ve Ökdem F.Ş. ve Saraçoğlu, F., (2010). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerine Verilen Temel İletişim Becerileri Dersinin Öğrencilerin İletişim Becerilerini Değerlendirme Düzeyine Etkisi. Ulusal Meslek Yüksek Okulları Öğrenci Sempozyumu. Düzce, Bildiriler Kitabı, ss: 1-8.
5. Dincer, M.K., (2012). İletişimin Kalbi Sözsüz İletişim Becerileri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
6. Erdoğan, S., Şanlı, H.S. ve Bekir, H.Ş., (2005). Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Durumları. Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2, ss:479-496.
7. Ergin, A., (2010). Eğitimde Etkili İletişim. Ankara: Anı Yayıncılık.
8. Fidan, M. ve Küçükali, R., (2014). İlköğretim Kurumlarında Yöneticilerin İletişim Becerileri ve Örgütsel Değerler. Eğitim Bilimleri araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, ss:317-334.
9. Gürüz, D., Eğinli, A.T., (2011). Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller. Ankara: Nobel akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
10. Karahan, T.F., (2005). Bir İletişim ve Çatışma Çözme Beceri Eğitim Programı'nın Üniversite Öğrencilerinin Güvenlik Düzeylerine Etkisi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı:2, ss:217-230.
11. Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., ve Güven, M.Ç., (2006). İnsan İlişkileri ve İletişim Dersinin Öğretmen Adaylarının Çatışma Çözme ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi. Eurasian Journal of Educational Research, Sayı:23, ss:127-136.
12. Kayabaşı, Y. ve Akcengiz, S.A., (2014). Eğitim Fakültesinde Okuyan Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:33, ss:86-104.
13. Korkut, F., (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:28, ss:143-149.
14. Kutlu, M., Balcı, S. ve Yılmaz, M., (2004). İletişim Beceri Eğitiminin Öğrencilerin Kendilerini Ayarlama ve İyimserlik Düzeylerine Etkisi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/467.pdf> (Erişim: Eylül, 2014).
15. Nartgün, Ş.S. ve Çakmak, Y., (2012). Meslek Liselerindeki Öğretmenler ve Yöneticiler Arasındaki İletişim Sorunları. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı; 1, ss:1-14.
16. Norgaard, B., Ammentorp, j., Kyvik, K.O., and Kofoed, P.E., (2012). Communication Skills Training Increases Self Efficacy of Healty-Care Professionals. Journal of Continuing Education in the Health Professions. Volume:32, Number:2, pp:90-97.
17. Özerbaş, M.A., Bulut, M. ve Usta, E., (2007). Öğretmen Adaylarının Algıladıkları İletişim Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi. Ahi

-
- Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1, ss:123-135.
18. Simmenroth-Nayda, A., Weiss, C., Fischer, T., and Himmel, W., (2012). Do Communication Training Programm Improve Students Communications Skills? A Follow-Up Study. BMC Research Notes, Volume:5, pp:486-495.
  19. Solak, A., (2009). İnsan İlişkileri ve İletişim. Ankara: Hegem Yayınları: No:18.
  20. Tuna, Y., Birsen, Ö., Erzurum, F. ve diğerleri., (2012). Sözlü İletişim. İletişim. Edit: İzlem Vural. Ankara: Pegem A Akademi.
  21. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.